

BOSTADSFRÅGAN SOM TEKNISKT OCH SOCIALT PROBLEM¹

AV LÄNSARKITEKT JORAN CURMAN

Den mänskliga bosättningen har alltid varit nära knuten till arbets- och näringslivet. År 1850 är vändpunkten och utgångspunkten för betydelsefulla utvecklingsstadier på det svenska näringslivets och bosättningens område. Då bodde i landet 3,5 milj. människor, varav 10 % i städerna och 90 % på landsbygden. Dessa siffror hade under de föregående 100 åren i stort sett icke undergått några mera markanta förskjutningar, bortsett från en relativt jämn folkökning med i genomsnitt drygt 170.000 personer per decennium. Omkring 1850 började vårt land utnyttja de tekniska uppfinningarna och de började snart sätta spår efter sig. Skråväsendet nedbröts, jordbruket förändrades och folkökningen tilltog särskilt i städerna. Siffrorna äro:

År	total folk- mängd i riket milj.	% härav bosatt i städerna	% härav bosatt på landsbygden
1850	3,5	10	90
1875	4,35	14	86
1900	5,10	22	78
1925	6,05	29	71
1940	6,30	37	63

Lägges till 1940 års folkmängd i städerna även köpingarnas och municipalsamhällenas, stiger siffran till 43 %, och fogas därtill siffrorna för icke administrativa orter (stations samhällen, landsortsindustrier m. m.) närmar sig fördelningen mellan städer och landsbygd jämviktsläget 50 %—50 %. Detta är resultatet av industrialismens epok eller, som man också kan kalla den med tanke på inflyttningen till städerna, urbanismen. Landet har under den tid, vi ännu genom våra föräldrar och farföräldrar ha direkt kontakt med, utvecklats från ett övervägande jordbruksland till ett land, där industri och liknande näringar numera inta en mer än jämbördig plats vid sidan av jordbruket. Folk-

¹ Utdrag ur ett föredrag vid F.-B.-F:s studiekurs. I sammandraget har huvudsakligen landsbygdens bostadsfråga medtagits.

mängdens fördelning efter huvudyrken år 1930 framgår av följande siffror:

jordbruk m. m.	ind. och hantv.	handel och sambärds.	allm. tjänst o. fria yrk.
39,4 %	35,7 %	18,2 %	6,7 %

Förändringarna av bosättningen på landsbygden under denna tid har varit stora. De började emellertid tidigare, redan med storskiftets införande på 1750-talet. Storskiftet innebar ju att de olika gårdarnas tegar samlades ihop till större enheter, för att varje gård skulle kunna bruka sin jord för sig oberoende av grannarna. Härmed bortföll de flesta av de gamla byalagens bestämmelser. Ett yttre tecken på brytningen av den tidigare gemensamma livsföringen utgjorde gårdarnas utflyttning från byarna ut på de nya ägora.

I stort sett har denna utveckling lett till en spridd lantbruksbebyggelse i landet. Hur ser denna bebyggelse ut? Ja, den avspeglar jordbruksnäringens driftsförhållanden. På de 100.000-tals smågårdar, varpå landet är alltför rikt, avspeglar bebyggelsen sålunda i mycket ännu självhushållets driftsform. Alla dessa smågårdar, med undantag för de som ligga i de sydligaste länen, äro oftast bebyggda med rödmålade liggtimmerhus. Genom att liggtimmer-tekniken ställer vissa fordringar på sammanhållande tvärväggar, äro planlösningarna oftast enkla och regelbundna, och man kan urskilja vissa standardtyper: Morastugan på kök och kammare samt parstugan på kök, kammare och sal äro vanligast. Genom planlösningens enkelhet och regelbundenhet äro husen lätta att anpassa efter förändrade levnadsvanor. Väggstommarna äro även i regel ganska bra, men grunderna äro tyvärr mestadels dåligt utförda.

Alla dessa brister gå att avhjälpa, men skall man göra det ordentligt — och något annat lönar sig inte i längden — kostar det pengar. Frågan blir då: Ha vi råd att bygga om eller bygga nytt? Och i de allra flesta fall blir svaret nej. Den irrationella drift av jordbruket, som de små brukningsdelarna tvinga till, gör smågårdarna så föga lönsamma, att de icke kunna förränta och amortera en erforderlig ordentlig modernisering, ja, ej ens ett nödvändigt underhåll. Landsbygdens bostadsfråga sammanhänger med jordbrukets rationalisering och kan icke lösas med aldrig så stora byggnadssubventioner, pressade byggnadsarbetarlöner på landsbygden eller rationaliserade byggnadsmetoder. Differenserna mellan byggnadskostnaderna för erforderliga byggnader på

Föreningen Handarbetets Vänners
och Andrea Eneroths H. Handarb.-sem.

Biblioteksgatan 12, Stockholm.
Av Kungl. Maj:t godkänd lärarinneutbildning med statsanslag.

Nytt arbetsår börjar 1 sept. Två-årig lärarinnekurs medför högsta kompetens på området.